

ACȚIUNI DE LUPTĂ ALE FORȚELOR NAVALE ITALIENE ÎN MAREA NEAGRĂ ÎN IUNIE - AUGUST 1942

*dr. Dan-Dragoș SICHIGEA**

În al doilea an de război în Est, necesitatea a impus germanilor găsirea unei soluții de sprijin militar în Marea Neagră. Astfel încât, la propunerea marinei italiene, aprobată de către Comandamentul Marinei de Război Germane, a participării forțelor navale italiene la efortul comun din Marea Neagră, demersurile de transferare a navelor italiene s-au derulat cu rezezițiune.

Flotila 101, creată special pentru misiunile din Marea Neagră, era o unitate mixtă, formată din 4 vedete tip „M.A.S.” și 6 minisubmarine, de 35 tone, sub conducerea comandoului Francesco Mimbelli. Germanii alocaseră deja Flotila 1 Vedete Torpiloare, comandantă de căpitanul Karl-Heinz Bimbacher, dar transportul navelor germane a durat mai mult decât se anticipase, astfel că forțele italiene au ajuns la Constanța mai repede. De acolo flotila a fost dislocată în Crimeea, la Ialta și la Feodosia, la mijlocul lunii mai 1942. Primele patrulări ale submarinelor de buzunar italiene au început odată cu operațiunea „Storfang”, atacul decisiv al forțelor Axei pentru capturarea Sevastopolului¹, care a început pe 2 iunie 1942. Pentru câteva zile, până la începerea misiunilor vedetelor torpiloare germane, navele italiene au fost singurele forțe navale ale Axei în zona Crimeii.

O primă acțiune importantă a vedetelor italiene a avut loc la sfârșitul lunii iunie. La 37 mile vest de coasta Crimeii avioanele germane au reușit să scufunde distrugătorul sovietic „Bezuprechny”, care transporta trupe pentru garnizoana Sevastopolului. Celălalt distrugător implicat în misiunea de transport, „Taşkent”, a fost și el supus atacurilor aeriene și atacat de două vedete „M.A.S.”, lângă Capul Fiolent, dar cele două torpile care au fost lansate împotriva navei au trecut pe sub prova.²

În noaptea de 2/3 august 1942, două vedete „M.A.S.” au atacat crucișătorul „Molotov”, care se pregătea să atace portul Feodosia, împreună cu distrugătorul „Harkov”. Crucișătorul a fost obligat să abandoneze misiunea, iar distrugătorul a fost avariat grav în urma unui atac aerian german.

Germanii au insistat încă de la început pentru subordonarea tuturor forțelor navale italiene Comandamentului Amiral German Marea Neagră

* Șef Secție Mangalia, Muzeul Național al Marinei Române.

¹ <https://codenames.info/operation/storfang/>, accesat pe 15.07.2021.

² Robert Forczyk, *Where the Iron Crosses Grow: The Crimea 1941-44*, Oxford, Osprey Publishing, 2014, p. 128.

(A.G.M.N.), stabilind ca bază de acțiune pentru ele, portul Ialta. La sfârșitul lunii mai 1942, operațiile de la Sevastopol au intrat în faza finală. Apărătorii sovietici au pierdut primele două linii defensive și se prefigura capturarea orașului. În aceste condiții, Armata a 11-a a solicitat participarea forțelor navale pentru izolarea fortăreței și împiedicarea evacuării de către inamic. Din Jurnalul de Război al A.G.M.N. putem vedea cum decurgea organizarea unei astfel de operații. Pe 8 iunie s-a primit ordin de la Comandamentul Naval Superior Sud să se acționeze în scopul blocării Sevastopolului:

”[...] Comandamentul consideră important să se organizeze operații cu forțe puternice în zonele unde sunt cele mai mari șanse de succes. Pentru a obține această concentrare de forțe, vedetele torpiloare germane și cele italiene, plus submarinele pitice ar trebui să utilizeze aceeași bază de operații și să acționeze sub comanda comună a lui Mimbelli, Birnbacher și a forțelor aeriene, care trebuie să coopereze [...] Operațiile cu toate forțele disponibile (4 șalupe torpiloare germane, 4 italiene, 6 submarine pitice și 10 șalupe cu motor) de la Ialta vor depinde de cooperarea strânsă dintre comandorul Mimbelli și locotenentul Birnbacher și aceasta ar avea avantaje clare. Totuși, din punctul meu de vedere concentrarea tuturor forțelor într-un port mic implică riscuri inutile, fiindcă ea nu va scăpa cercetării inamicului și ar duce la atacuri aeriene puternice. Ialta va rămâne baza de operații pentru forțele italiene, iar vedetele germane vor opera de la Ak Mechet. Solicitarea pentru o cooperare între locotenentul Birnbacher și comandorul Mimbelli este rezolvată prin constituirea unui stat-major comun la Sadki.”³

Organizarea și apoi angajarea forțelor navale italiene pe front a fost favorizată de o acalmie în războiul aerian din sudul Rusiei. Atacurile aeriene sovietice au lipsit aproape total în prima jumătate a anului 1942. Uneori au fost executate raiduri limitate asupra forțelor din Crimeea, dar în general s-au concentrat asupra portului Mariupol, pe coasta nordică a Mării de Azov, acolo unde sovieticii nu doreau să pătrundă forțe navale germane. Intensificarea s-a înregistrat, ca și în cazul acțiunilor pe mare, odată cu sosirea toamnei: în septembrie Ialta a fost puternic bombardată și s-au pierdut 2 vedete italiene.

Discuțiile cu privire la zonele de operații alocate Marinei Italiene în Marea Neagră au început pe 25 aprilie, când viceamiralul Friedrich-Wilhelm Fleischer, șeful A.G.M.N., a convenit cu partea italiană ca minisubmarinele să folosească portul Constanța ca bază intermediară, înainte de transportarea

³ *War Diary German Naval Staff Operation Division, part A, vol. 33, May 1942*, 14 mai 1942, Translation of *Kriegstagebuch der Seekriegsleitung*, Office of Naval Intelligence, 1948 p. 181.

lor în Crimeea. „Navele speciale”, cum erau ele denumite de germani, adică vedetele torpiloare M.S.T.M. și șalupele explozive tip M.T.M.⁴, aveau o rază de acțiune limitată și au fost transportate de la Galați, pe uscat, la Simferopol, iar de acolo la Ialta.

Primele acțiuni de patrulare, în primele zile din iunie, au arătat problemele cu care se va confrunta flotila italiană în noul teatru de operații, din Marea Neagră. În a treia zi de la sosirea în baza din Crimeea, Mimbelli a ieșit pe mare cu „M.A.S. 571” și a identificat un convoi format dintr-un vapor cu aburi, două distrugătoare și două escortoare, pe care a încercat să le atace, fără succes însă.⁵ Jurnalul de Război al A.G.M.N. menționează primul atac cu torpile al navelor italiene:

„1235: Următorul raport a fost primit la Ialta de la flotila de vedete torpiloare italiene: La 00:20, la 12 mile de Capul Sarici, curs 2000, Șalupa italiană <M.A.S. 571> a lansat 2 torpile asupra unei nave de pasageri de 3.000 tone escortată de 2 distrugătoare și 2 nave de patrulare. Distanța 2-2,5 km. Fără succes. Viteza convoiului 10 noduri, curs apoximativ 0120. La întoarcere șalupa a reperat un submarin la suprafață, curs 2400, viteză 10 noduri, la 02:30 și 5 mile sud-vest de Capul Aitodor.”⁶

Pe 9 iunie, una dintre navele speciale a lansat o torpilă împotriva unui vapor cu aburi sovietic, de circa 8.000 tone.⁷ Noaptea de 10/11 iunie a dat prilejul unei noi acțiuni de patrulare în zona capurilor Sarici și Cherson, unde se desfășura un trafic intens al navelor sovietice care aprovizionau Sevastopolul. Vedeta torpiloare „573” a atacat o navă cu motor, dar a fost gonită de către mai multe torpiloare inamice înainte să confirme scufundarea țintei. În paralel, vedeta „570” a atacat un convoi sovietic, lansând o torpilă

⁴ Navele tip M.S.T.M. și M.T.M. reprezentau așa numitele „nave speciale”, de tipul unor șalupe. Primele dintre ele erau înarmate cu torpile și dispuneau de o viteză foarte mare pentru atacuri rapide. Navele M.T.M., cunoscute și ca bărci de asalt sau bărci explozive, erau concepute pentru a fi dirijate cu viteză mare spre navele inamice, fiind încărcate cu explozibil. Andreea Croitoru, Dan-Dragoș Sichigea, *Prezența navală italiană în Marea Neagră, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, în Dunărea și Marea Neagră în spațiul eurasiatic. Istorie, relații politice și diplomație*, VIII, 2020, Constanța, Editura MNMR (Muzeului Național al Marinei Române), p. 244.

⁵ Antonello Battaglia, *I mezzi navali italiani nel Mar Nero durante la campagna di Russia*, în Antonello Biagini, Antonino Zarcone, *La campagna di Russia Nel 70° anniversario dell'inizio dell'intervento dello CSIR Corpo di Spedizione italiano in Russia*, Roma, Edizioni Nuova Cultura, 2013, p. 156.

⁶ Dan-Dragoș Sichigea, *Jurnalul de Război al Comandamentului Amiral German Marea Neagră – 1942*, vol. II, Constanța, Editura Muzeului Național al Marinei Române, 2017, p. 15.

⁷ *Ibidem*, p. 46.

împotriva unei nave cu aburi, de tonaj redus, fără să-și atingă ținta. Torpiloarele de escortă au intervenit și au fost atacate de mai multe vedete rapide, într-una dintre cele mai intense ciocniri navale de până atunci în războiul naval din Marea Neagră. Deși vedetele torpiloare nu au putut confirma scufundarea navei cu motor, ulterior cercetarea aeriană germană a reperat o pată de petrol și o barcă de salvare, ceea ce a indicat un posibil succes.⁸

O zi mai târziu, spre după-amiază, baza navală a vedetelor de la Ialta a fost atacată, odată cu alte obiective din Crimeea. „M.A.S. 572” a fost avariata grav.⁹

În noaptea următoare vedetele torpiloare și vedetele rapide au acționat din nou în zona Capului Cherson, unde au interceptat un alt convoi sovietic, îndreptându-se către Sevastopol. Comandorul Mimbelli a raportat că o vedetă rapidă a reușit să atace cu două torpile „o navă mare, cu două coșuri, care se îndrepta spre Sevastopol cu o escortă puternică.” Din raportul comandantului operațiunii reiese că nava a fost lovită de două ori, dar, din nou, nu s-a putut confirma scufundarea fiindcă escortoarele au intervenit imediat.¹⁰

Sursele italiene dau ca sigură scufundarea navei pe 11 iunie, în timp ce cele germane nu oferă o dată certă. În cazul navei de transport de pe 13 iunie însă, atacul cu torpile a avariata-o grav, astfel că sovieticii au fost obligați să o remorcheze în golful sudic al Sevastopolului, unde a fost reperată de avioanele de cercetare în dimineața aceleiași zile. Nava a fost apoi atacată de avioane „Ju 88” germane la ora 03:55 și scufundată cu două bombe de 500 kg în port.¹¹ Tot pe 13 iunie, unul dintre submarinele pitice a atacat, fără succes, „un crucișător greu” sovietic, în zona Capului Sarici. Comandamentul german specula că nava vizată era „Molotov”, dar din rapoartele italienilor s-a dedus că torpilele s-au scufundat imediat după lansare.

Deși majoritatea atacurilor cu torpile ale forțelor navale italiene nu și-au atins ținta, trebuie remarcat faptul că în primele zile de la sosire ele au desfășurat numeroase astfel de acțiuni și, per total, traficul naval sovietic, care înainte se desfășura fără probleme, devenise periculos și a impus concentrarea de escortoare numeroase. Una dintre soluțiile la care a apelat comandamentul inamic a fost utilizarea pe scară largă a aviației. Ca ripostă la raidurile de noapte ale vedetelor și submarinelor din zona Sevastopol, pe 13 iunie porturile din Crimeea ocupate de Axă au fost atacate cu aproape 300 de avioane și cu forțe navale. Comandamentul german aprecia că sovieticii își

⁸ *Ibidem*, p. 56.

⁹ *Ibidem*, p. 58.

¹⁰ *Ibidem*, p. 60.

¹¹ *Ibidem*, p. 61.

propuneau să anihileze bazele de operații germane și italiene și a luat măsuri pentru dispersarea navelor în mai multe porturi. Până la implementarea planului însă, submarinul pitic „C.B. 5” a fost scufundat, ca urmare a unui atac combinat, aero-naval la Ialta, cu vedete torpiloare și avioane de bombardament. Atacul a reprezentat prima astfel de operațiune combinată din zona Crimeii și printre primele după atacul asupra Constanței, din 26 iunie 1941.

Pe 15 iunie flotila italiană a obținut un alt succes răsunător, când submarinul pitic „C.B. 3” a raportat torpilarea unui submarin sovietic, la 40 mile sud de Capul Sarici. Confirmarea a venit când s-a reperat o barcă de salvare cu un supraviețuitor la locul atacului. Sursele italiene afirmă că submarinul scufundat ar fi „S 32”¹², navă de aproape 1.100 tone, în vreme ce sovieticii au contestat succesul, afirmând că submarinul a fost scufundat abia pe data de 18, în urma altui atac.¹³

Noaptea de 17/18 iunie a fost marcată de încercările sovieticilor de a bloca zona maritimă de la sud de Sevastopol pentru a nu putea fi aduse noi întăriri la Sevastopol. În paralel, vedetele germane și italiene au acționat la Capul Cherson, cu scopul de a ataca orice convoi sovietic cu nave mari. Deși nu au fost întâlnite convoaie, spre dimineață vedetele torpiloare și cele rapide italiene au avut mai multe ciocniri cu nave mici sovietice, mai ales vedete și șalupe, care transportau grupuri mici de soldați pentru garnizoana Sevastopolului. La 7 mile sud de Capul Kikeneiz torpiloarele sovietice au atacat o vedetă rapidă, care scufundase mai multe bărci cu vâsle pline cu soldați sovietici. O vedetă rapidă și una torpiloare au fost avariate ușor.¹⁴

În jurul orei 05:00 submarinul italian „C.B. 2” a scufundat un submarin sovietic, la sud de Capul Sarici, conform italienilor fiind vorba despre „Shch 306” (705 tone), care naviga la suprafață. Locotenentul Attilio Russo, comandantul lui „C.B. 2” raporta:

„Ziua 18 iunie 1942; ora 5:00 hidrofoanele nu-mi indică nicio țintă în zonă. Urc la adâncime de periscop; condițiile mării nu-mi permit să staționez la adâncimea asta. Ies la suprafață. Îndată ce deschid trapa, văd în soare un submarin inamic, care se pregătea să intre în imersiune. Pe puntea submarinului am văzut doi marinari inamici, care arătau spre mine și care se uitau prin binoclu în direcția mea. Cred ca am fost văzut când am ieșit la suprafață. Văd alți inamici pe punte, probabil pregătind mitraliera ca să tragă în noi. La ora 5:02 lansez o

¹² https://www.navyvopedia.org/ships/russia/ru_ss_sixbis.htm, accesat pe 2.09.2021.

¹³ Piero Crociani, Mark Stacey, *Italian Navy & Air Force Elite Units & Special Forces 1940-45*, New York, Osprey Publishing, 2013, p. 22.

¹⁴ Dan-Dragoș Sichigea, *op. cit.*, p. 78.

torpilă din tubul tribord; după o cursă de 60 m, iese la suprafață din cauza valurilor și lasă o dâră vizibilă. După 8 secunde o lansez și pe cea din strânga. Inamicii, văzând lansările mele, încep să intre în submarin; mă scufund, aud o explozie foarte puternică, submarinul vibrează. După aproape un minut, se aude un alt zgomot, ca o lovitură lungă și care durează mult. Ies din imersiune și mă apropiu de loc, trec pe lângă și observ o porțiune de apă unde marea pare să-și fi pierdut forța vitală, probabil de la o sursă de petrol de la submarinul scufundat.”¹⁵

După căderea Sevastopolului, pe 2 iulie 1942, dintre navele Axei din Marea Neagră, primele care au intrat în portul capturat au fost vedetele torpiloare italiene, un gest simbolic din partea germanilor, care au dorit să recompenseze contribuția importantă a flotei aliaților lor la victoria finală din Crimeea. Per total, escadrele italiene au executat 145 de misiuni în iunie și în primele zile ale lui iulie, 65 de către vedetele M.A.S., 56 de vedetele rapide și 24 ale submarinelor „de buzunar”.

Raidurile vedetelor „M.A.S.” s-au redus considerabil după ce Sevastopolul a căzut, pentru că inamicul și-a mutat activitatea navală pe coasta de est a Mării Negre. De asemenea, flotila italiană se pregătea pentru mutare în alte baze și chiar s-a pus problema transferării ei în Marea Caspică, după ce Caucazul era cucerit în 1942. La începutul lui august și în septembrie au sosit noi unități în Marea Neagră: „M.A.S. 568”, „569”, „566”, „574” și „575”.¹⁶

Odată cu începerea ofensivei din Caucaz, când se pregătea și operația de forțare a Strâmtorii Kerci, forțele italiene au fost subordonate obiectivului principal stabilit de către A.G.M.N., astfel că misiunile lor au fost, în principal, de susținere a navelor mici germane care transportau trupe și materiale. În noaptea de 2/3 august, sovieticii, preveniți de cercetarea aeriană, au pregătit o operațiune prin care sperau să surprindă vedetele italiene care reveneau la bază.

Atacul a fost executat de crucișătorul „Molotov”, pe care era ambarcat și contraamiralul N. E. Basisti, comandantul escadrei de crucișătoare din Marea Neagră, și de liderul de flotilă „Harkov”.¹⁷ Navele sovietice au bombardat porturile de la Feodosia și Ivan Baba. Atacul a surprins vedetele torpiloare italiene aflate în zonă, care au reacționat imediat; „M.A.S. 573” a

¹⁵ P.F. Lupinacci, *Attività della Marina in Mar Nero e sul lago Ladoga*, USMM, Roma, 1962, apud Antonello Battaglia, *op. cit.*, p. 157.

¹⁶ *Ibidem*, p. 159.

¹⁷ Jürgen Rohwer, G. Hummelchen, *Chronology of the War at Sea 1939-1945. The Naval History of World War Two*, Annapolis, Naval Institute Press, 1992, p. 153.

atacat cu o torpilă, dar riposta escortoarelor a îndepărtat-o de la locul acțiunii. Vedeta „568” a fost dirijată spre locație și în ciuda unei poziții nefavorabile de lansare, comandantul ei a decis să execute un atac. „Molotov” a fost lovit de două torpile conform surselor italiene.¹⁸ Alte variante acceptă doar o singură lovitură, dar este cert că crucișătorul a fost lovit la pupa și a pierdut aproape 20 m din corpul navei.¹⁹ Alte surse atribuie avarierea gravă a navei, atacului aerian german care a avut loc în timp ce sovieticii se retrăgeau.²⁰

Ambele nave sovietice au fost obligate să se retragă, iar reparațiile la „Molotov”, care au implicat folosirea pupei navei-soră „Frunze”, aflată în construcție, au ținut-o în doc până în 1944. „Harkov” a suferit avarii minore și a fost din nou operațională după câteva săptămâni.²¹ Scoaterea din acțiune pe termen lung a lui „Molotov” a reprezentat o lovitură considerabilă pentru capacitatea Flotei Roșii de a contracara acțiunile navale din zona de est a Mării Negre și în Marea de Azov. Pe parcursul lunii august au mai avut loc alte șase acțiuni de patrulare importante ale flotilei italiene, fără rezultate notabile.

NAVAL ENGAGEMENTS OF THE ITALIAN FLOTILLA IN THE BLACK SEA – JULY-AUGUST 1942

-abstract-

Key words: Italian Navy, MTB, MAS, Black Sea World War Two.

This paper describes the military actions of the Italian Black Sea flotilla in the Black Sea during World War Two. This naval unit comprised torpedo boats, fast attack boats and explosive assault boats, along with pocket submarines. These naval actions were mostly in the first months since their arrival in the new theatre, between July and August 1942. Despite some criticism, especially from their German allies, the Italian crews fought with determination and skill during some of the critical moments of the naval war in the Black Sea.

¹⁸ Antonello Battaglia, *op. cit.*, p. 160.

¹⁹ Friedrich Ruge, *The Soviets as Naval Opponents 1941-1945*, Cambridge, Patrick Stephens, 1979, p. 85.

²⁰ Robert Forczyk, *op. cit.*, p. 169.

²¹ Antonello Battaglia, *op. cit.*, p. 161.